

[Snapshot]

Nie Bądź
Głuchy
na Kulturę

www.kulturagluchych.pl

Snapshot dla Głuchych

MIĘDZY USZAMI

KRAKOWSKA FUNDACJA ROZWOJU
EDUKACJI NIESŁYSZĄCYCH
IM. MARKA MAZURKA

lider projektu:

far beyond business

partner projektu:

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

dofinansowanie:

Brief

Poniżej przedstawiamy katalog najważniejszych aktów prawnych, norm regulujących nasze życie, wraz z komentarzem, jakie dokładnie prawa w zakresie uczestnictwa w kulturze nam one zapewniają. Warto zaznaczyć że nie wszyscy chcemy w kulturze uczestniczyć, zazwyczaj z niechęci lub jej nieznajomości. Rozpowszechniamy znajomość praw w naszym kręgu jak i promujemy Kulturę Głuchych. Nieznajomość prawa szkodzi, jak mówi stare przysłowie. A więc pamiętajmy o naszych prawach!

Prawo dla Głuchych

Każdy ma swoje prawa i obowiązki. Nie inaczej jest z Głuchymi. Znajdują się oni jednak w pewnej wyjątkowej sytuacji, a więc i katalog ich praw i obowiązków ma unikatowy charakter. Na Głuchych należy patrzeć z dwóch perspektyw. Z jednej strony są to osoby niesłyszące, czyli osoby z niesprawnym narządem słuchu. W tym rozumieniu osoby te traktowane są jako osoby z niepełnosprawnością. Nie należy jednak zapominać, że życie w świecie ciszy umożliwiło powstanie wizualnego systemu językowego, stworzenie pewnej społeczności, norm i wartości. Mówiąc krótko, doprowadziło do powstania Kultury Głuchych. W związku z tym Głusi to także grupa kulturowa i jako taka ma też swoje prawa z tego wynikające. Jednak nie zawsze i nie wszędzie ludzie zdają sobie sprawę z istnienia Kultury Głuchych. Warto ich o tym uświadamiać! Należy też walczyć o swoje prawa wynikające nie tylko z utrudnionego dostępu do świata dźwięków, ale przede wszystkim z nie zawsze odpowiedniego traktowania własnej kultury.

Nadrzędne akty prawne:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Jako najważniejszy akt prawny obowiązujący w Polsce gwarantuje każdej osobie wolność twórczości artystycznej oraz wolność korzystania z dóbr kultury. Nie ma tutaj żadnych wyjątków i nie można tego prawa w żaden sposób ograniczać! Dodatkowo Konstytucja wskazuje, że władze publiczne powinny udzielać osobom niepełnosprawnym pomocy zarówno w kwestiach zdrowotnych, zawodowych, edukacyjnych, ale także w zakresie tzw. komunikacji społecznej, czyli prawidłowych relacji i kontaktów z innymi osobami. Życie kulturalne jest jedną z form utrzymania tych relacji. Konstytucja gwarantuje wszystkim grupom kulturowym wolność zachowania i rozwoju swojego języka, obyczajów i tradycji oraz własnej kultury.

2. Traktat Amsterdamski

Jednym z najważniejszych dokumentów, który reguluje ustawodawstwo w całej Unii Europejskiej jest Traktat Amsterdamski z roku 1997. Gwarantuje on szczególne prawa osobom niepełnosprawnym, wskazując, że jest to grupa w trudniejszej sytuacji, podlegająca marginalizacji i na poziomie całej Unii Europejskiej należy podejmować działania na rzecz wyrównania jej szans życiowych.

Szczegółowe akty prawne międzynarodowe

1. Dyrektywa Rady Unii Europejskiej z dnia 27 listopada 2000 r. w sprawie ustanowienia ogólnych ram dla równego traktowania przy zatrudnieniu i wykonywaniu zawodu (2000/78/We).

Wprowadza tzw. zasadę „równego traktowania”. Co to oznacza? Że żadna grupa (w tym Głusi) nie może być dyskryminowana, czyli traktowana gorzej od innych, i to zarówno w wymiarze bezpośrednim jak i pośrednim. Wymiar bezpośredni oznacza bezpośrednio, gorsze traktowanie jednej grupy. Ale ważne jest też to, że dokument ten wprowadził w całej Unii Europejskiej zakaz dyskryminacji pośredniej. Oznacza to, że niedopuszczalne są także działania, które pozornie gwarantują otwartość i dostępność dla wszystkich, ale w praktyce i tak stawiają jakąś grupę w trudniejszym położeniu. Czyli nie wystarczy już oznajmić, że publiczna szkoła jest otwarta i dostępna dla wszystkich! Jeśli nie ma udostępnionych w języku migowym materiałów edukacyjnych, ani przygotowanych nauczycieli, to w praktyce Głusi i tak nie mają możliwości korzystania z tej z pozoru otwartej szkoły. Żeby szkoła była naprawdę dostępna dla wszystkich, trzeba podjąć konkretne, dodatkowe działania, by każda grupa miała faktycznie równe szanse. Warto o tej zasadzie pamiętać!

2. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r., na mocy rezolucji nr 61/106

Jest to bardzo ważny dokument! Mówi on wprost, że osoby niepełnosprawne mają prawo pełnego udziału w życiu kulturalnym. Władze państwowe powinny podjąć działania, by stało się to możliwe, dostosowując przekaz sztuki do możliwości osób niepełnosprawnych, np. dokonać odpowiednich tłumaczeń, dzięki którym mogliby mieć dostęp do telewizji, filmów, teatru w formie, która będzie dla nich zrozumiała. W końcu będą miały też dostęp do wszelkich instytucji kultury, takich jak muzea, biblioteki, kina. Co jednak jest być może jeszcze ważniejsze, Państwa Narodów Zjednoczonych, w tym Polska, powinny także podejmować działania, by wspierać niepełnosprawnych artystów, twórców dzieł sztuki, tak by mogli oni w pełni uwolnić swój potencjał twórczy, potencjał artystyczny. Dokument mówi wprost, że powinno tak być nie tylko dla ich własnej korzyści, ale także dla wzbogacenia całego społeczeństwa. Dostęp do dzieł sztuki nie może być w sposób nieuzasadniony blokowany przez inne przepisy, zwłaszcza dotyczące prawa autorskiego!

Konwencja odnosi się w sposób szczególny i bezpośredni do społeczności Głuchych! Mówi jasno, że należy uznać tożsamość językową i kulturową osób niesłyszących, chronić i wspierać język migowy, Kulturę Głuchych. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych jest pierwszym tak ważnym aktem prawnym mówiącym wprost o sytuacji osób niesłyszących oraz stwierdzającym oficjalnie istnienie Kultury Głuchych.

Szczegółowe akty prawne krajowe

1. Karta praw osób niepełnosprawnych z dnia 1 sierpnia 1997 r.

Jest to krajowy odpowiednik Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych Organizacji Narodów Zjednoczonych. Nie jest ona jednak aż tak rozbudowana. Gwarantuje jednak, podobnie jak konstytucja, możliwość pełnego udziału osób niepełnosprawnych w życiu kulturalnym i artystycznym zgodnie ze swoimi oczekiwaniami i potrzebami. Oprócz tego Karta zapewnia również dostęp do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Dokument ten jednak nie wskazuje jeszcze żadnych gotowych rozwiązań, jak te gwarancje mają być zrealizowane.

2. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

Jest jedyną ustawą dotyczącą bezpośrednio osób niesłyszących. Ustawa gwarantuje możliwość swobodnego porozumiewania się w formie, jaką osoba niesłysząca uzna za najlepszą dla siebie. Instytucje publiczne powinny w miarę możliwości dostosować się do tych oczekiwań i umożliwić bezproblemową komunikację z osobami niesłyszącymi.

W wyniku wprowadzenia tej ustawy w wielu urzędach pojawiły się osoby znające System Języko-wo-Migowy, rzadziej Polski Język Migowy. Mimo iż w wielu przypadkach nadal należy z wyprzedzeniem zgłaszać chęć komunikacji za pomocą języka migowego, to jednak ważne jest, że jest to w ogóle możliwe.

Ustawa powołała Polską Radę Języka Migowego, która jest organem doradczym dla ministerstwa. Rada ma m.in. zastanawiać się, jak prawidłowo upowszechniać język migowy, jak promować wiedzę o języku migowym i jakie inicjatywy podjąć w tym zakresie.

Nie można jednak pominąć wad ustawy. Nie wprowadzono do niej pojęcia Kultury Głuchych, które występuje w Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Ustawa byłaby solidną podstawą, do zagwarantowania osobom Głuchym, że prawo do komunikacji w języku migowym oznacza także prawo do tworzenia Kultury Głuchych. Ustawa koncentruje się na komunikacji osób niesłyszących z organami administracji publicznej, ale niemal całkowicie pominięta została kwestia dostępu do kultury dla osób niesłyszących. Warto wspierać wszystkie działania, np. poprzez kontakt z Radą Języka Migowego, tak by tę ustawę usprawnić, bo może mieć ona olbrzymie znaczenie dla Kultury Głuchych!

Uczestnictwo Głuchych w Kulturze

W trakcie projektu rozmawialiśmy z tysiącami osób niesłyszących z całej Polski. Nasi ankieterzy jeździli od miasta do miasta, od wsi do wsi. Próbowali odkryć, jak wygląda życie kulturalne Głuchych w Polsce, z czym mają największe problemy a z czym radzą sobie bezbłędnie. Co ich interesuje, co nudzi. Czy osoby słyszące różnią się bardzo w tym względzie od osób Głuchych?

Jak uważacie? Co wynika z przeprowadzonych w trakcie projektu badań?

Prawie połowa ankietowanych Głuchych (43%) ogląda telewizję, tym samym nie różnią się oni specjalnie od Słyszaków. Co trzeci Głuchy spędza czas wolny przede wszystkim przed komputerem. Jak dużo osób niesłyszących wybiera jednak świeże powietrze, np. spacer po parku? Okazało się, że również co trzeci Głuchy. Niemal tyle samo stwierdziło, że w czasie wolnym spotyka się ze znajomymi i rodziną.

Czego jednak nie robią Głusi? Trochę rzadziej czytają, zaledwie co piąty głuchy (17%) się do tego przyznał, ale już bardzo rzadko Głusi odwiedzają jakąkolwiek instytucję kultury. Wyobraźcie sobie, że czyni to zaledwie 1 na 50 Głuchych!

Czy Głusi w tym zakresie różnią się bardzo od Słyszących? Raczej nie, choć jest kilka wyjątków...

Okazuje się, że Głusi są dużo bardziej skomputeryzowani. Wśród wszystkich Polaków zaledwie co 20 używa komputera w wolnym czasie. Wśród Głuchych co trzeci! Dlaczego tak jest? Komputer jest po prostu dobrze dopasowanym do Głuchych narzędziem komunikacji.

Głusi 4 razy częściej niż „Galerie Sztuki” odwiedzają „Galerie Handlowe”! O czym to świadczy? Czy nie ma ciekawej oferty w instytucjach kultury? Czy w ogóle do Głuchych docierają informacje, co mogą w tych instytucjach robić? Trzeba się nad tym zastanowić i coś z tym zrobić! Dużo zależy także od samej aktywności osób Głuchych!

Osoby niesłyszące oglądają telewizję krócej niż pozostali mieszkańcy Polski. Co pewnie wiele osób uznałoby za rzecz pozytywną. Ale wynika to prawdopodobnie z faktu, że tylko nieliczne programy są tłumaczone na język migowy, a podpisów pod filmami obcojęzycznymi się w zasadzie nie stosuje.

No dobrze, ale co Głusi oglądają w telewizji, kiedy już ją oglądają? Co trzeci Głuchy wybiera programy informacyjne, również co trzeci najczęściej decyduje się na oglądanie filmów. Co szósty Głuchy deklaruje, że ogląda transmisje sportowe. A czego Głusi nie oglądają zbyt często? Zaledwie co 20 Głuchy ogląda programy podróżnicze, kulturalne i ogólnie poświęcone sztuce. Jeszcze

mniej osób Głuchych ogląda programy edukacyjne i regionalne. Z czego to wynika? Pamiętajmy, że niekoniecznie z preferencji i oczekiwań samych osób niesłyszących. Po prostu mało jest programów dostępnych z napisami i tłumaczonych na język migowy! Więc o ile problemem nie jest obejrzenie meczu piłki nożnej, nawet gdy nie ma napisów, o tyle bez tłumaczenia na język migowy ciężko wyobrazić sobie osobę Głuchą, która wyniesie coś z debaty o sztuce. Jeśli Głusi chcą mieć w telewizji kontakt z kulturą i sztuką, to trzeba o to zawalczyć!

Jednak jak na razie telewizja jest słabo dostosowana do potrzeb osób Głuchych, więc jej miejsce zajmuje przede wszystkim komputer i Internet. Głusi są cyfrowymi liderami we wszystkich grupach wiekowych! Najbardziej wyraźne różnice są jednak u seniorów. Zaledwie jeden na dziesięciu słyszących seniorów (w wieku 65+) korzysta z Internetu. A jeśli chodzi o Głuchych seniorów? Jest ich ponad cztery razy więcej! (ponad 42% Głuchych seniorów korzysta z Internetu).

A co Głuchy robi w sieci? Tutaj nie ma prawie żadnych niespodzianek. Dominują portale społecznościowe (Facebook, Nasza Klasa) oraz poczta elektroniczna. Dwie rzeczy jednak tutaj wyraźnie różnią osoby słyszące od niesłyszących. Wśród Głuchych wciąż widać wysokie zainteresowanie Naszą Klasą, którą u Słyszaków wyparł w dużym stopniu Facebook. Co 20 Głuchy korzysta ze strony oovoo udostępniającej aplikację do videoczatowania, która jest praktycznie nieznana wśród osób słyszących.

Ze stron tworzonych w znacznym stopniu z myślą o społeczności Głuchych zdecydowanie najpopularniejszy jest Portal ONSI. Można na nim znaleźć wiadomości, rozrywkę, informacje związane z kwestiami zdrowotnymi, nowości dotyczące społeczności osób niesłyszących, ogłoszenia, program TV, katalog przydatnych stron, a także chat, forum czy dział ze zdjęciami. Drugą w kolejności często przeglądaną stroną poruszającą problematykę społeczności Głuchych jest witryna Polskiego Związku Głuchych. Trzecią najpopularniejszą stroną internetową w omawianej kategorii była strona glusi.pl, która oferuje filmy i teksty przystosowane do potrzeb Głuchych.

Wielu słyszących uważa, że skoro Głuchy nie słyszy, to na pewno sięga po książki, magazyny, czasopisma dużo częściej niż reszta społeczeństwa. Ale okazało się, że jest to stereotyp. Czytelnictwo książek i prasy wśród osób niesłyszących nie jest bardziej rozpowszechnione niż wśród pozostałych obywateli Polski. Głusi wolą w tym momencie korzystać z Internetu!

Ale co jest ciekawe! Okazuje się, że intensywność czytelnictwa osób Głuchych i ogółu Polaków jest podobna wśród osób z wykształceniem podstawowym i zawodowym oraz średnim, a wśród osób z wyższym wykształceniem zdecydowanie więcej czytają niesłyszący. Wśród ogółu Polaków z wyższym wykształceniem ani jednej książki przez ostatnie 12 miesięcy nie przeczytało 34,5% osób. Głusi z wyższym wykształceniem są zdecydowanie bardziej czytani! Zaledwie 15,1% z nich przyznało się do tego, że nie przeczytało w tym okresie ani jednej książki.

Jeśli chodzi o instytucje kultury, to jak się już okazało, są one odwiedzane zaledwie przez jednego na dwudziestu Głuchych. Ale wśród tych nielicznych, którzy się na to decydują, zdecydowana większość wybiera kina. Dlaczego? Są one o tyle dostępne, że oprócz specjalnych pokazów w języku migowym możliwe jest oglądanie filmów obcojęzycznych, które – inaczej niż w telewizji – są wyświetlane z napisami. Inna sprawa, że kino w ogóle cieszy się dużą popularnością, także wśród słyszących Polaków.

Pozostałe instytucje kultury, takie jak teatry, muzea, galerie sztuki są odwiedzane już zdecydowanie rzadziej. Teatr więcej niż trzy razy odwiedził w ciągu ostatnich 12 miesięcy zaledwie 1 na 100 Głuchych; zaledwie 2 na 100 odwiedziło w tym okresie muzeum więcej niż trzy razy, a 5, być może 6 Głuchych wybrało się trzykrotnie do Galerii Sztuki.

Wydaje się, że zwłaszcza galerie i muzea, mając eksponaty, z którymi bez problemu mogliby zapoznać się Głusi, mogłyby podjąć działania na rzecz zwiększenia liczby niesłyszących odwiedzających.

Bardzo ciekawe zjawisko można zaobserwować wśród osób korzystających z bibliotek i ośrodków kultury. W tym wypadku okazało się, że niemal połowa Głuchych uczęszcza do tych instytucji z dość dużą regularnością. Można w tym miejscu zaznaczyć, że biblioteki i lokalne ośrodki kultury pełnią wiele podobnych funkcji. Zwłaszcza w ostatnich latach biblioteki przestały być jedynie miejscem, gdzie wypożycza się książki i starają się przyciągnąć czytelników organizując spotkania, warsztaty i inne wydarzenia kulturalne.

40% Głuchych uczestniczy przynajmniej w jednej imprezie kulturalnej na rok. Okazuje się, że nie ma tu znaczenia ani płeć, ani miejsce zamieszkania. Większość Głuchych uczestniczy albo w wydarzeniach organizowanych przez samą społeczność osób Głuchych (np. Dzień Głuchego, Święto Głuchych, Deaf Miss Poland), albo w świętach lokalnych organizowanych przez instytucje publiczne (np. Dni Słupska, Dni Rzeszowa).

Uczestnictwo Głuchych w Kulturze Głuchych

No dobrze, powiedzieliśmy trochę o uczestnictwie osób Głuchych w kulturze, opowiedzieliśmy, jak spędzają czas wolny, ale pozostała jeszcze rzecz najważniejsza. Jak wygląda sama Kultura Głuchych?

Za pierwszy przejaw uczestnictwa Głuchych w Kulturze Głuchych można uznać regularne czytanie blogów oraz stron internetowych prowadzonych przez osoby niesłyszące. Z badań wynika, że co trzeci Głuchy odwiedza takie strony. Natomiast jeśli policzyć w tym zestawieniu tylko Głuchych,

którzy faktycznie korzystają z Internetu, to aż połowa z nich regularnie odwiedza blogi i strony redagowane przez osoby niesłyszące. Są to bardzo wysokie wskaźniki!

Najbardziej popularnymi stronami współtworzącymi to, co zostało określone jako sfera internetowa Głuchych, są strony onsi.pl oraz strona PZG. Podobną do strony PZG ilością odwiedzin cieszy się jeszcze strona Glusi.pl

Inną formą uczestnictwa w kulturze Głuchych jest czytanie czasopism poruszających problemy środowiska niesłyszących i informujących o wydarzeniach ważnych dla tej społeczności (zdecydowanie najważniejszym takim czasopismem jest Świat Cisy wydawany przez Zarząd Główny PZG). Okazuje się, że liczba czytelników Świata Cisy jest niemal dokładnie taka sama jak liczba osób deklarujących odwiedzanie stron internetowych prowadzonych przez i dla Głuchych.

Zdecydowanie popularniejszym sposobem uczestnictwa w Kulturze Głuchych niż odwiedzanie stron internetowych i czytanie czasopism jest branie udziału w spotkaniach albo zebraniach organizacji zrzeszających osoby Głuche. 80 na 100 Głuchych deklaruje, że przynajmniej raz na rok bierze udział w takim spotkaniu, a niemal połowa z nich bierze w nich udział regularnie, przynajmniej raz w miesiącu.

Niestety dużo mniejszą popularnością niż uczestnictwo w różnych spotkaniach (warsztatach) cieszą się wydarzenia artystyczne przygotowane przez osoby Głuche. Aż 75 na 100 Głuchych nie było w ciągu ostatnich 12 miesięcy na żadnym tego typu wydarzeniu.

Trzeba jednak zaznaczyć, że mimo wszystko największą siłą napędową Kultury Głuchych są regularne spotkania różnego rodzaju (warsztaty, zebrania, wycieczki, zawody, zajęcia w grupach, etc.) organizowane w poszczególnych ośrodkach. Nie do przecenienia jest również rola Internetu, zwłaszcza w ponadlokalnej integracji środowiska Głuchych. Trzeba też zaznaczyć, że choć liczba osób uczestniczących w wydarzeniach artystycznych przygotowanych przez osoby Głuche wydaje się niewielka, to nie odstaje aż tak bardzo od poziomu uczestnictwa ogółu społeczeństwa.

Na niski poziom uczestnictwa w życiu kulturalnym nakładają się tutaj dwa zjawiska, po pierwsze preferencje samych osób Głuchych, po drugie możliwości organizacyjne podmiotów, które mają to życie organizować / animować.

Aktywne uczestnictwo w Kulturze

Do tej pory omawiane były różne formy uczestnictwa Głuchych w kulturze. Na koniec warto jeszcze przyrzeć się aktywnemu współtworzeniu przestrzeni kultury przez Głuchych artystów i animatorów. Podobnie jak wśród osób słyszących – aktywnych Głuchych jest bardzo mało. Tylko co trzeci Głuchy wykazuje jakąkolwiek, choć często bardzo małą formę działalności twórczej. Czym zajmują się aktywnie działający w kulturze Głusi? Najwięcej pisze blogi lub prowadzi strony internetowe (6,5%). Drugą najczęściej wymienianą formą aktywnego uczestnictwa w kulturze była pomoc organizacyjna w przygotowaniu jakiegoś wydarzenia artystycznego. Takie doświadczenie miało 6,1% badanych. Podobna ilość osób bierze udział w różnego rodzaju warsztatach i kursach artystycznych.

Rysunkiem, malarstwem lub fotografią artystyczną może się pochwalić (profesjonalnie lub amatorsko) co 20 Głuchy. W konkursie artystycznym występowało nieco ponad 3% badanych. Zaledwie 2 na 100 Głuchych może pochwalić się publikacją artykułu, eseju, tomiku czy innej pracy.

Co ciekawe, aktywni uczestnicy kultury Głuchych to przede wszystkim młode kobiety z dużych miast. Niemal 58% z angażujących się osób to kobiety. Również niemal 58% to osoby młode w wieku do 35 roku życia. Głusi mężczyźni muszą się chyba bardziej postarać!

The image features two white line-art butterflies on a solid blue background. One butterfly is positioned in the upper left, and the other is larger and positioned in the lower right. The text "KRAKÓW 2014" is centered between them.

KRAKÓW 2014